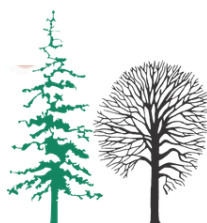

NOVIČNIK

projekta FarmBioNet

Št. 6 (junij 2026)

GOZDARSKI INŠTITUT SLOVENIJE
SLOVENIAN FORESTRY INSTITUTE

farmbionet.eu

Člani mreže FarmBioNet, pozdravljeni,

Z začetkom poletja se je nabralo že dovolj novic za novo edicijo novičnika. Večino prostora bo v njem namenjenega poročanju o rezultatih anket in delavnice na temo iskanja načinov za boljše ohranjanje divjih sorodnikov sadnega drevja. Raziskave smo izvedli v sklopu evropskega projekta FruitDIV, ki je namenjen preučevanju in razvoju ukrepov za varovanje genskih virov divjih sorodnikov v naravi ter njihovi uporabi za zlahtnenje obstoječih sort za boljšo odpornost proti boleznim, škodljivcem in stresnim razmeram. Do sedaj smo širom Evrope do Armenije zbranih več tistoč vzorcev različnih populacij prednikov hrušč, jabolk, češnje, marelice, mandljev in sliv, da bi prepoznali katere od populacij hranijo neokrnjeno genetsko zapuščino in jih v naslednji fazi projekta zbrali v vzorčne nasade in zaščitili njihova rastišča. V Sloveniji imamo edinstvene, nehibridizirane populacije divje hruške - drobnice in divje jablane - lesnike.

Pred poročanjem o rezultatih vas vnovič vabimo na praktično delavnico projektov Cosmos-Prima in FarmBioNet, v ponedeljek 29.6., namenjeni načrtovanju in vzpostavljanju nasadov gomoljk (tartufov) s poudarkom na večfunkcijskih vrstno pestrih nasadih na manj prokuktivnih zemljiščih. V sklopu delavnice bomo pripravili mikorizirane sadike, predstavili načine izvajanja kontrole njihove kvalitete in izvedli prikaz negovalnih del na nasadu. Z lastnikom gostujoče kmetije pri Andrejevih se bomo pogovarjali o izkušnjah glede njihovega vključevanja na kmetijska zemljišča ter z njimi povezanih finančnih spodbud v sklopu Skupne kmetijske politike. Več o dotičnih projektih najdete v zadnjem delu novičnika.

Delavnica projekta FruitDIV:
Za boljše ohranjanje divjih sorodnikov sadnih dreves
Regijski park Kozjansko, 14.6.2026

Na delavnici na smo razpravljali o učinkovitejšem ohranjanju i trajnostnem upravljanju divjih sorodnikov sadnih vrst, zlasti lesnike (*Malus sylvestris*), drobnice (*Pyrus pyraeaster*) in divje češnje (*Prunus avium*). Te vrste so v Sloveniji prepoznane kot pomembne manjšinske gozdne vrste, katerih sajenje i vključevanje v obnovo gozdov je v strateških dokumentih podprto.

Glavne pomanjkljivosti pri izvajanju strateških načrtov

Ena od osrednjih težav je razkorak med strateškimi usmeritvami in njihovo realizacijo. Gozdnogojitveni in gozdnogospodarski načrti predvidevajo večjo rabo manjšinskih vrst, vendar je dejanska izvedba močno odvisna od operativne ravni: revirnih gozdarjev, lastnikov gozdov, razpoložljivosti sadik in finančnih spodbud. Revirni gozdarji ključni posredniki med načrti, zakonodajo, javno službo in lastniki gozdov, vendar so pogosto preobremenjeni in odgovorni za zelo velika območja, kar omejuje obseg njihove učinkovitosti.

Pogosta je tudi nezadostna motivacija lastnikov gozdov. Za uspešno sadnjo in nego lesnike, drobnice in divje češnje je potrebno vzdrževanje svetlih rastišč, zaščita pred objedanjem, obžetev, pri lesniki in drobnici pogosto tudi obrezovanje za stabilno rast. Finančne spodbude lahko odtehtajo dodatno delo, vendar so trenutno premalo privlačne glede na vložek dela, inflacijo in dolgoročno korist. Kljub temu javni interes obstaja, vendar ga je treba podpreti z bolj jasnimi informacijami, dostopnim sadilnim materialom, pomočjo pri zaščiti sadik in bolj ciljno usmerjenim sofinanciranjem.

Divji sorodniki sadnih vrst pogosto uspevajo na stičišču gozda in kmetijske krajine - na gozdnem robu, v mejicah in na opuščeni obdelovalni površini. Prav tam pa se pristojnosti gozdarskega in kmetijskega sektorja pogosto prekrivajo ali razhajajo. Za učinkovitejše ohranjanje bo potrebno boljše sodelovanje med gozdarskimi in kmetijskimi zavodi in inštituti, oddelki na ministrstvu za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano ter nenazadnje med revirnimi gozdarji in kmetijskimi svetovalnimi službami.

Gozdni semenski objekti in reprodukcijski material

Tekom projekta smo pri vzorčenju divjih sorodnikov sadnih vrst večkrat naleteli na napake v gozdnih evidencah ter zaznali visoko prisotnost hibridnih osebkov v njihovih populacijah. Posebej kritično je stanje gozdnih semenskih objektov in posledično preskrba z reprodukcijskim materialom.

Gozdni semenski objekti bi morali zagotavljati kakovosten, lokalno prilagojen in genetsko pester material za obnovo gozdov, pri divjih sorodnikih sadnih vrst pa je teh objektov premalo, nekateri so slabo vzdrževani in z majhnim številom osebkov. Da lahko tovrstna populacija prispeva vir semena mora namreč biti dovolj številčna, vitalna in genetsko ustrezna. Pri lesniki je je stanje še posebej pereče, saj so trenutno dostopne cepilne podlage z zelo nizko genetsko pestrostjo, med njimi pa so pogosto prisotni hibridi. Uporaba takšnega reprodukcijskega materiala lahko zelo negativno vpliva na gensko pestrost divjih populacij in na kvaliteto cepilnih podlag v sadjarstvu.

Glavne grožnje

S prihodnjimi ukrepi bi bilo potrebno prioriteto nasloviti nizko genetsko pestrost reprodukcijskega materiala, pomanjkanje kakovostnih in nehibridnih podlag za cepljenje ter pomanjkanje sadilnega materiala za obnovo gozdov.

Podobno pereča je tudi izginjanje primernih habitatov tako za divje sorodnike kot za mnoga druga manjšinaska drevesa. Lesnika in drobnica se pogosto najbolj obneseta na jasih, gozdnih robovih, ob vlakah in v mejicah. Tovrstni prehodi med gozdom in kmetijskimi površinami se pogosto vzdržujejo z mehanizacijo - mulčanjem ali neselektivno košnjo - uničuje naravno mladje. Tveganje divjim populacijam večja pojavnost boleznih in škodljivcev, sušni stres, divjad in zaraščanje primernih rastišč.

Vrednotenje divjih sorodnikov sadnih dreves

Deležniki so najvišjo vrednost pripisali ohranjanju genskih virov in habitatov, ki jih divji sorodniki vrst zasedajo. Zelo visoko so ocenili tudi pomen divjih sorodnikov za žlahtnjenje odpornejših sort, uporabo posameznih genov za izboljšanje odpornosti na škodljivce, bolezni in sušo ter uporabo njihovih sejancev za cepilne podlage v sadjarstvu. Materialne in praktične koristi, kot so les, plodovi, medonosnost in podpora opraevalcem, so bile ocenjene višje kot simbolne, religiozne ali zgolj intrinzične vrednosti.

Glede na rezultate opravljene ankete, javnost sicer največji pomen divjih sorodnikov pripisuje širši ekosistemski vrednosti, vendar pa bi za mobilizacijo strokovne srenje bili najmočnejši argumenti tisti, ki povezujejo genske vire, odpornost ekosistemov, prihodnost sadjarstva, kulturno krajino in konkretne koristi za lastnike zemljišč.

Predlagane smeri nadaljnjega dela

Kot prednostne naloge so bile prepoznane: posodobitev inventur divjih sorodnikov sadnih vrst, pregled in razširitev mreže gozdnih semenskih objektov, vzpostavitev kolekcijskih nasadov in semenskih plantaž, boljše sodelovanje med gozdarskim in kmetijskim sektorjem, bolj ciljno vključevanje manjšinskih vrst na gozdne robove, v mejice, marginalne kmetijske površine ter na degradirane gozdne površine in gozdne vlake, boljše obveščanje lastnikov o možnostih pridobivanja sadik, finančnih podporah ter o primerni negi in zaščiti.

Vir slike: <https://www.naravniparkislovenije.si/> - Kozjanski park

Kot že rečeno, vas vljudno vabimo na delavnico na temo vzpostavljanja in vzdrževanja donosnih in vrstno pestrih elementov kulturne krajine, ki se bo odvijala v ponedeljek 29.6.2026 na domačiji pri Andrejevih v vasi Narin pri Pivki. Na delavnici bomo predstavili proces načrtovanja mešanih zasaditev na manj produktivnih zemljiščih, ki so ga na gostujoči kmetiji izvedli v sklopu dveh EIP projektov, ter se podrobneje spoznali s tehnikami gojenja različnih vrst gomoljk (tartufov). Pogovarjali se bomo o pomenu večfunkcijskih vrstno pestrih nasadov in izkušnjah glede njihovega vključevanja na kmetijska zemljišča ter z njimi povezanih finančnih spodbud za izvajanje Skupne kmetijske politike EU. Praktični del delavnice bo potekal na prostem, kjer si bomo umazali roke in pripravili mikorizirane sadike z gomolkami ter opravili prikaz negovalnih del na nasadu.

COSMOS

COSMOS - Optimizacija trajnostnih kmetijsko-gozdarskih sistemov v Sredozemlju z uporabo tartufov in drugih visoko donosnih vrst

Projekt COSMOS obravnava razvoj trajnostnih in ekonomsko zanimivih kmetijskogozdarskih sistemov v sredozemskem prostoru. Njegov osrednji namen je prepoznati in optimizirati inovativne prakse, ki povezujejo gojenje tartufov z drugimi visoko vrednimi vrstami, kot so zdravilne in aromatične rastline, sadno drevje, vinske trte ter medonosne in opraševalcem koristne rastline. Projekt izhaja iz potrebe po bolj odpornih proizvodnih sistemih, ki lahko hkrati prispevajo k prilagajanju na podnebne spremembe, izboljšanju stanja tal, učinkovitejši rabi vode, večji biotski raznovrstnosti in dodatnim možnostim za razvoj podeželja.

Aktivnosti projekta vključujejo razvoj in preizkušanje novih kmetijsko-gozdarskih modelov, vrednotenje njihovih okoljskih, družbenih in ekonomskih učinkov ter proučevanje možnosti za boljši dostop agrogozdarskih proizvodov do trga. Posebna pozornost je namenjena tudi poslovnim modelom, certificiranju, oblikovanju prepoznavnih lokalnih produktov ter povezovanju kmetijsko-gozdarske pridelave s kulinaricnim in tartufarskim turizmom. Projekt obravnava tudi zakonodajne, institucionalne in socioekonomske ovire, ki lahko zavirajo širšo uporabo takšnih praks, ter razvija priporočila, izobraževalne vsebine in orodja za prenos znanja v prakso. Cilj projekta COSMOS je oblikovati bolj odporen, trajnosten in dohodkovno zanimiv model sredozemskega agrogozdarstva, ki združuje ekološke koristi z razvojnimi možnostmi za kmetijska gospodarstva in podeželske skupnosti.

Več informacij najdete na: <https://cosmosprima.eu/>

EIP Mejice – Mejice kot podpora biotski raznolikosti, ohranjanju tradicionalnega in izginjajočega kulturnega vzorca slovenskega podeželja ter zagotavljanju ekosistemskih storitev

Projekt EIP Mejice se osredotoča na pomen mejic kot enega ključnih elementov slovenske kmetijske in kulturne krajine. Mejice kot linearni pasovi dreves in grmovnic zagotavljajo življenjski prostor številnim rastlinskim in živalskim vrstam, prispevajo k povezovanju habitatov, varovanju tal in voda, zmanjševanju erozije ter izboljšanju krajinske in estetske vrednosti prostora. Projekt je zato obravnaval mejice ne le kot naravovarstveni element, temveč tudi kot pomemben del tradicionalne podobe podeželja in podporo trajnostnemu kmetovanju.

V okviru projekta so bili razviti in preizkušeni modeli za prepoznavanje, obnovo in povečanje vrednosti mejic na kmetijskih gospodarstvih. Aktivnosti so vključevale popise začetnega stanja, načrtovanje umeščanja mejic v prostor, zasaditve avtohtonih in funkcionalno izbranih drevesnih ter grmovnih vrst, varstveno-gojitvena dela, odstranjevanje invazivnih vrst ter usposabljanja in terenske ogleda za kmetijska gospodarstva in druge deležnike. Projekt je tako povezal naravovarstvene, kmetijske, krajinske in izobraževalne vidike upravljanja mejic.

EIP Gozdni rob – Plodonosni gozdni rob kot podpora ohranjanja vrstne pestrosti gozda v funkciji zagotavljanja ekosistemskih storitev

Projekt EIP Gozdni rob obravnava gozdni rob kot pomemben prehodni prostor med gozdom in kmetijsko krajino. Takšni prehodi so pogosto vrstno zelo pestri, vendar so lahko zaradi neustreznega upravljanja, zaraščanja, intenzivne rabe sosednjih zemljišč ali širjenja invazivnih vrst tudi ranljivi. Projekt poudarja pomen plodonosnega, vrstno bogatega in strukturno razgibanega gozdnega roba, ki zagotavlja hrano in zavetje za prostoživeče živali, podpira opraševalce, prispeva k krajinski pestrosti ter izboljšuje ekološke, socialne, estetske in gospodarske funkcije prostora.

Aktivnosti projekta vključujejo oblikovanje smernic za vzpostavitev, sanacijo, oblikovanje, gospodarjenje in vzdrževanje gozdnega roba, spremljanje stanja rastlinskih vrst in habitatov, prepoznavanje redkih ter invazivnih vrst in ozaveščanje strokovne ter širše javnosti o pomenu gozdnega roba. Projekt povezuje raziskovalno, strokovno in uporabniško znanje ter poudarja uporabnost naravnih plodov, možnost dodatnih razvojnih priložnosti na podeželju in boljše vključevanje ekosistemskih storitev v upravljanje prostora.

Še vedno je čas, da se pridružite Slovenski državni mreži FarmBioNet in prispevate k soustvarjanju mreže znanja in izboljšanju praks kmetovanja!

Za več informacij pišite na elektronski naslov: tine.grebenc@gozdis.si ali obiščite stran www.farmbionet.eu

Naslov: Novičnik projekta FarmBioNet, št. 6 (junij 2026)
Izdajatelj: Gozdarski inštitut Slovenije
Izdajanje sofinancira: Farmbionet, Obzorje Evropa, projekt št. 101082102
ID Pogodbe: 101182942.
Periodičnost: četrtno
Urednik: Nejc Suban
Uredniški odbor: Tine Grebenc, Nataša Šibanc, Katja Kavčič Sonnenschein
Naslov uredništva: GIS, Večna pot 2, 1000 Ljubljana
Spletni vir: <https://dirros.openscience.si/lzpisGradiva.php?id=23215>